

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyhi hivatal.

Tartalom. A ref. iskolai vallásos nevelés ügyében. Nagy
Imre. — Megújulás. Kiss Ferencz. — Közügyein k. Utó-
hangok az esztári lelkészválasztáshoz. Dávidházy János. —
Külföld. — Különfélék. — Hirdetések.

A ref. iskolai vallásos nevelés ügyében.

„Ach, aus dieses Thales Gründen
Die der kalte Nebel drückt,
Könnt' ich doch den Ausgang finden,
Ach, wie fühl't' ich mich beglückt!
Dort erblick ich schöne Hügel . . .“

Schiller.

Szemem a hegyekre vetem . . .!

A „Gyakorlati bibliamagyarázatok“ tisztelt szerkesz-
tője, e lap egyik előbbi számában, szívébe mártott tollal ir
arról, hogy középtanodai vallásos nevelésünk ügye általá-
ban mily mostoha lábön áll. Egyházunk jövőjét mélyen
érdeklő fontos belmissiói kérdés nálunk az iskolai vallá-
sos nevelés kérdése. E kérdés partialis fölvetésének meg-
van a maga ingere arra, hogy az egész kérdést fölvessem,
még ama fenyegető veszélytől sem riadván vissza, hogy
„a ki sokat markol, keveset szorít“. Nem tehetek róla,
nehány gondolat nyomja a szívemet, s úgy vagyok velök,
mint urambátyám az ő vérével. Hiába mondták neki, hogy
nem korszerű, nem divatos s nem is használ ma már az
érvágás, hasztalan igyekeztek lebeszélni róla, ő azért csak
minden tavasszal megcsapoltatta vérét s lön utána nagy
könnyebbülése.

Egyházunkban az iskolai vallásos nevelés hűséges,
cztudatos végzésétől függ részben a vallásos élet virág-
zása. Az egyház életében az extensiv vagy intensiv fejlő-
dés elmaradása okvetetlen a hanyatlás kezdetét jelenti; a
fejlődés, a virágzás kétségtelen bizonyosságai pedig az elért
sikerek. Mi református magyarok nem terjeszkedhetünk
sem Ázsiában, sem Áfrikában, sem másutt: „a nagy vilá-

gon e kívül, nincsen számunkra hely“. Az egyházi élet in-
tensiv fejlesztésére takaríthatjuk meg s fordíthatjuk min-
den erőnköt, — s ebben egyik legkiválóbb munkaeszkö-
zünk az iskolai vallásos nevelés.

Már iskoláinkban le kell számolnunk egyháztársá-
dalmi életünk jelenségeivel. A hithű józan elemek mellett,
vannak itt „intra muros“, bibliát forgató betűhősök, kik
a midőn „mindeneket megvizsgálni“ igyekeznek szük lát-
körükkel, hát eltévednek a bibliai igazságok erdejében.
Hiába, soha sem jártak ott! Másfelől a bibliát épen nem
forgató, sőt azt nem is ismerő elemekkel állunk szemben.
Ezeknek nincs szilárd alapjuk s a világi bölcsesség szele
hajtogatja őket, mint ingadozó nádszálakat. Kész uszályai
minden egyházellenes mozgalomnak. Azt nézik, hol keve-
sebb az egyházi adó, hol könnyebb a teher. Előbbiek a
nazarénus, utóbbiak az unitárius próféták kivetett hálói-
nak kész zsákmányai. Bibliát az iskolákba!

Az elemi iskolákban, a legnagyobb szigorral megbí-
rált vallásos vezér- és tankönyvek vigyék be, — a nép
egyszerű nyelvén, könnyen érthetőleg, de a lelkesedés va-
rázserejével, — a tanítók s tanítványok szívébe, a biblia
sarkalatos igazságait. De ott legyen maga a biblia is, mint
igazoló okmánytára a tanított igazságoknak, ott legyen és
használtassék. Egyházunk filléreiből élő iskoláinknak csak-
nem minden erejét arra a célra kell összpontosítani, hogy
buzgó s értelmes egyháztagokat és hazafiakat neveljenek.
A biblia egyháza nem tévesztheti soha szem elől, hogy ne-
héz áldozatokkal fentartott iskolái, első sorban a magyar
ref. egyházat szolgálni s annak jövőjét építeni hivatvák.
Ez iskolákból kikerült növendékek földadata, hogy mint „a
világ világosságai s a föld savai“ díszére váljanak magyar
ev. ref. egyházunknak.

Mint az elemi, úgy a középiskolai vallásos nevelést
is gyümölcsseiről ismerhetjük meg. E nevelés mostohasága
földézhetheti egyházunk testére ama boszorkánynyomást,

mely alatt derekában erőtlennül meg, — középosztályában, sőt míveltebb elemeiben fog sinylésnek indulni előbb-utóbb egyházunk. Garzó Gyula tisztársam „egy szegény jó fiú“ árnyát idézte föl; s hány ily árnyat lehetne még fölidézni! Nem hiányzik az a szomorú jelenség sem, hogy középiskoláinkból kikerült értelmiségünknek — még talán csak kis része — idegenkedik templomainktól s a könyvek könyvét csak nevérol ismeri. Nem kesergek ez állapotokon, hiszen az evangyéliomi keresztyén érzületet s életet senkire fölerőszakolni nem lehet; de ha látok e szegény magyar hazában belmissiói működést, mely idegen javára zsákmányolja ki saját népét, csak annál melegebben óhajtozom ama másik után, mely saját népünkért tanít élni és áldozni. Ha középiskoláink ifjúsága hosszú 8 éven át ismerni s szeretni tanulja a bibliát, s ezzel kezében becsülni a helvetica confessiót s a hiedelbergi kátét: kint az életben, családi élete szentélyében, a vigasztalás, az erő forrását a sokat forgatott házi bibliában fogja keresni s föltalálni; örömmel ül majd hitrokon népe közé a templomban s por nem lepi padját.

Még csak a felsőbb iskolai vallásos nevelésről mondok valamit. Mindenekelőtt azt óhajtanám, hogy theologusaink, mint leendő lelkészek közül egy se kerüljön ki úgy az életbe, hogy közvetlen olvasás vagy hallgatás útján végig ne tanulmányozta volna a bibliai könyveket. Ne kerüljön ki soha theologus, kinek legtöbbet forgatott, legjobban ismert s legkedvesebb kézi könyve ne a biblia volna. Lehet, hogy ma már fölösleges ez óhajlás. Vajha egészen tárgyaltalan volna! Árnyak jelennek meg előttem, szívükhöz szorítva az „Erő és Anyag“ könyvét, a Renan poemáját stb. Bibliájokat nem látom, . . . pedig arra is rátalálhatnék, . . . mint munkaeszközre valami félreeső helyen!

A mi jogakadémiáinkat illeti, föl kell használnunk minden utat, módot arra, hogy jogászainkat, — miután már ünnepköveti szolgálatok által sem jönnek contactusba egyházi életünkkel, — mikép tudnánk már az iskolai életben, az evangyéliomi vallásosság melegéhez, minél gyakrabban s minél közelebb hozni! Végre keresni kellene egyházunknak az érülködést, — a mennyire csak módjában áll, — más felsőbb iskolák hozzánk tartozó növendékeivel is, a vallásos nevelés szempontjából.

Nagy Imre,
ugrai ev. ref. lelkész.

Megújhdás.

— Gondolatok egyházirodalmunk felől. —

(Folytatás.)

A rendszeres hittannak nagyobb szabású feldolgozására senki sem vállalkozott (Péczeli, Márton, Mindszenti), az írásmagyarázat szótáraknál nem ment tovább (Bod, Hunyadi F.), az egyházi szónoklat mezeje sem mutat fel olyan kiemelkedő

alakokat, kik megjelent munkáikkal maradandóbbá tették volna az elhangzott szó hatását (Szentmiklóssy, Hunyadi, Péczeli, T. Székely, Kis J., Nádudvari P. stb.) s csak a gyakorlati vallásosságra vonatkozó művek (Szikszai, Szőnyi) száma tüntet fel nagyobb fokú munkásságot. Tagadhatatlan, hogy ez általános pangáshoz nagyban hozzájárultak a könyvkiadással járó nehézségek, melyek különösen protestáns szerzők műveinek megjelenését akadályozták; s a behozott és megszigorított cenzura vagy külföldre útasítá a szerzőt, a mi megint sok bajjal járt, vagy egyáltalában lehetetlenné tette sok munka megjelenését. A bőkezű Maecenások száma is megapadt, s szegénységgel küzdő lelkészeink kénytelenek voltak hallgatással túrni a mind jobban hatalmaskodó klérus igaztalanságait s támadásait.

A század vége felé az 179°/₁. évi országgyűlés vallásügyi tárgyalásai egy kis élénkséget kölcsönöztek ugyan e különben sivár képnek, de azok is csaknem jobbra idegen nyelven írt röpiratok. E mozgalommal kapcsolatosan 32 mű czíme ismeretes előttem.

Még a bibliafordítás terén látunk az eddigieknél kissé nagyobb élénkséget, a mennyiben Bél Mátyás a Károli újtestamentomát igazításokkal, Torkos András egészen újból fordítva s Bárány György szintén a görög eredetiből újra kiadták; de már a szintén Bárány Gy., Sartorius J. és Bárány János által fordított ótestamentom, valamint a ref. Bessenyei György egész bibliája kiadót nem találtak.

Az új század felderültével kissé kedvezőbb jelenségekkel találkozunk ugyan, de még mindig csak a kísérletek, úttörő munkák s anyaggyűjtés századát éljük, úgyhogy a rendszeres fel- és kidolgozás nehéz munkája csaknem minden téren még ma is a jövő feladata.

De a szebb jövőn sokan, az előző századnál többen munkálnak s ha szinte még ma is ott állunk, hol már nagyon régen állanunk kellene: a jelen érdeme marad, hogy századok, különösen a mult század mulasztásait helyrehozni igyekezett s alapot vetett a jövőnek, mely ezen felépülhessen.

A tudományos theologia, különösen annak exegetikai s dogmatikai ága e században is legkevesebb önálló művet tudott felmutatni; amott Varga István, Menyhárt, Ballagi, Keresztes stb., itt szintén Varga, Budai Ézsaiás, Szathmári Dán., Tóth Ferencz, Somossi, Kis János, Ballagi, Filó s még néhány inkább részletíró működtek kiválóbban. Erkölcstan, vallásbölcsezet alig egy-egy művel (Márton J., Kovács Ö.) van képviselve. Nyomósabb munkálkodás képét tünteti fel az egyháztörténet irodalma, hol a már mult századi szép kezdet egyeseknél magasabb becsű monográfiákkal, alapos forráskiadásokkal s részben ezeknek feldolgozásával vitetett előre, azonban e tudományág sem tudott egy csak kissé részletezőbb magyar protestáns egyháztörténetre kifejlődni s még mindig csak részletrajzok, a mikre kilátásunk lehet, mert egyháztörténetírásunk Szalaijával vagy Horváthjával e század is adós maradt. Az anyaggyűjtés s részben feldolgozás nehéz munkájában híven fáradoztak Budai Ézsaiás, Szombathy J., Liskai, Tóth Ferencz, a Szeberényiek, Szeremlei S., Teutsch, Bauhofer, Mikó Ferencz, a Szilágyiak, Kiss Áron, Hörk, Rác, Csuthy, Balogh Ferencz, Haan, Zsilinszky stb.; de legfőként kiemelkedik a derék Fabó nagyszabású forrásgyűjteményeivel s az oly korán elhunyt Révész Imre, ki irodalmi működésében az előző három század kidomborulóbb vonásait tükrözi vissza. Hittani álláspontja, műveinek dogmatikns vonatkozásai a Méliusok századára emlé-

keztetnek; nagy vitái, egyenlő alapossággal, mint bátorsággal vívott nagy irodalmi harcrai a XVII-ik század súlyos fegyverzetű elszánt bajnokainak képét újítják meg előttünk; egyháztörténetírói működésében a XVIII-ik század lankadatlanul kutató, gyűjtő, rendszerező s feldolgozó alakjai látszanak új életre kelni. Egymagában összpontosítja három század dicsőségét s egymagával viszi sírba egy negyedik reményét.

Ide számíthatjuk, minthogy már úgyis a történeleméi, e század különböző vitáit is, melyek a mindinkább fokozódó érdeklődésnek, mintegy az életér lüktetésének mérfokmutatói. Ilyen a húszas években az únió-viszály, majd a 44. évi vallásügyi törvényjavaslattal kapcsolatban keletkezett vita, a hatvanas évek elején a hatalmas pátenzküzdelem, az 1868. évi népiskolai törvényjavaslat feletti felekezeti vita, a hetvenes évek küszöbén a meglehetősen éles, de tanulságos reformviszály s a tudományos jellegénél fogva igen fontos Ballagi-Filó-féle polémia.

Az egyháztörténettől a praktikumokra átvezető egyházjog és egyházpolitika is, kivált a szabadságharc óta meglehetősen lendületet vett. Egyházi s politikai források, ide vonatkozó szabványok, rendeletek stb. egybeállítására, alkotmányunk alapelveinek kutatására s feltüntetésére, zsinatok s más törvényhozó faktorok működésének ismertetésére, nagyobb egyházpolitikai kérdések vitatására s végre rendszeres protestáns egyházjogok szerkesztésére a főbb mozzanatok, melyek körül forogtak Salamon I., Polgár M., Kuzmány, Blázy L., Kovács F., Révész I., Dózsa E., Kerkápoly K., Beöthy Zs., Kovács Albert, Tóth Samuel, Kassay A. s Eötvös K. L. stb. tanulmányai s ide vonatkozó művei.

Számra nézve s részben a sikereket tekintve is legtermékenyebb volt e században is a gyakorlati tudományok, különösen a predikáció s más ilyenmű művek irodalma, mely téren valóban maradandó becsű termékekkel is találkozunk. Nagy egyházi szónokaink: Szoboszlai, Kiss Ádám, Báthory G., Herepei, Szilády, Tompa, Nagy Péter, a Révészek, Dobos, Török Pál, Székács, Baksai, a Szász testvérek s sok mások e téren aratták diadalaik legszebbjeit. A hívek kezébe is több nagyon szép imakönyveket adtak Dobos, Tompa, Révész B., Szász K., Csiky L. stb.; a praktikumok elméletén is egy-egy jelesebb mű csak megakadt (Tóth Ferencz, Tóth Mihály, Zsarnay, Kun B., Mitrovics); az énekügynek is szegődött szolgálatába egyikét buzgó munkás (Ivánka, Kálmán F.); a bibliafordítás terén is Ballagi, Székács, Kámory tettek egy-egy lépést; egyedül népies vallásos irodalomról nem lehet szólni mind a mai időkig.

S mit legelől kellett volna említenem, e század főérdeme, hogy az egyházi hírlapirodalmat megteremtette s az által az együtt érzők s gondolkozók erejét koncentráltta, a felmerült fontosabb mozzanatok s eszmék megvitatását lehetővé tette, az egyesek által el nem érhető nagyobb szabású sikerek útját megkönnyítette, a fogalmakat tisztázta, a gondolkodásnak s tevékenységnek irányt szabott, általában pedig az érdeklődést, buzgalmat felkeltette s ébren tartotta. Maradandó dicsőség illeti e téren is az ősz Ballagit, ki szellemének mozgékonyaságával 30 éven át volt vezetője, tűzszlopa az egyházi sajtónak. Elismerés a vidékek központjaiból kiinduló üdvös működésnek is!

Hiányos lenne e század irodalmi képe, ha a jobb sorsra s hosszú életre érdemes „Theologiai Könyvtár“ igazán becses köteteit nem említeném meg, mely vállalatnak derék szerkesztője a mai tudomány színvonalán álló s nálunk mélyen érzett

hiányokon segítő művekkel gazdagította e részben oly szegény irodalmunkat.

A legnagyobb vonásokban íme egyházirodalmunk csaknem négyszázados képe, telve tanulással, kitartásra, tovább működésre buzdító erővel és mégis azzal a fájdalmas benyomással, hogy mi nagyon, nagyon el vagyunk maradva s a sürgősen pótlandóknak se szere, se száma.

II.

Álljunk most meg azon a ponton, a mint a Protestáns Irodalmi Társaság megalakul. Oly fontos e mozzanat, hogy méltó itt magunkba szállva elmélkedni. A Nébó hegye ez, mely mögött a hosszú bujdosás mezeje terül az elindulás édes reményével s a kínos vándorlás keserű fájdalommal, de a honnan beláthatni a szívszakadva óhajtott Kanaánba, a jobb jövő derengő távolába. Hátunk megett az esthajnal alkonyuló pírja, dicsőségünk és szegényünk visszaverődő fénye, előttünk a rózsás hajnal, az újraéledő szív sarjadó reménye.

Tekintsünk szét e pontról egyházirodalmunk térein s vizsgáljuk elfogulatlanul, hol a hiány a multban, mi a teendő a jövőben?

Elsőben is tudományos theologiai irodalmunk nincs. Az exegetika terén oly szánandóan el vagyunk maradva az összes protestáns egyházaktól, hogy nincs mit csodálkozni, ha lelkészeink egy része a csak már kissé nehezebb szentírásbeli helyen is felakad. Általában ki lehet mondani, hogy a gyakorló lelkészek körében, — egyes kivételeket leszámítva, — az exegetika csak névből ismeretes. És ezen még csak meg sem ütközhetünk nagyon. Az iskolában tanultak után önálló exegeta még senki sem lesz, utálva van tehát a lelkész a már meglevő irodalomra, de hol találja ezt? Itthon nem, mert a hol nincs, ne keress; idegen nyelven olvasni pedig kevésnek adatott. Így aztán még csak annyi írásmagyarazói készlete sincs, hogy egy nehezebben érthető textust helyesen értelmezzen, még kevésbé, hogy a szentírás theologiájával tisztában legyen, már pedig ennyit csak az ígéhirdetés érdekében is meg lehetne kívánni. Hol vannak továbbá az ide vonatkozó terjedelmesebb segédtudományok: bibliai történelem, régiségtan, bibliai dogmatika, isagogika, kanonika stb., melyek még mind hiányzanak csak kissé nagyobb méretű kivitelben is? Egyszóval e téren annyira el vagyunk maradva, hogy a szó szoros értelmében semmink sincs, pedig egy akármilyen kis kommentár nélkül de szegény a lelkész!

Mondhatunk-e többet a systematica theologiáról? Az újabb korban micsoda eredeti munka képviseli nálunk a dogmatikai irodalmat s fordítás is mennyi? Ép ily sivár az erkölcsstan mezeje is, hol a Kantiánus Márton óta alig látunk egy lelket lézengeni. A polemika egy jó fordítással, a vallásbölcselet egy tartalmas eredeti művel legalább mégis szóba jöhetnek. Szinte megfoghatatlan és elképzelhetetlen az a halott szegénység, mely nálunk a tudományos theologia exegetikai s systematicai csoportjában kiált az égre. Ez utóbbi szak hiánya az életben mégis oly nagy akadályt, mint az előbbi, nem gördít a lelkész elé, mert dogmákat mégis csak viszünk ki magunkkal az iskolából s elvégre is azokat beszívjuk mintegy a környezetben, hol képzettségünket nyertük, de exegetikát nem sugároz ki magából semmi, azt pótolni mielőbbi égető szüksége egyháznak.

A történeti tudományok terén már sokkal jobban állunk.

Egyetemes egyháztörténetünk is van (Farkas, Balogh, Warga, Baur), a hazai egyháztörténet mezején is már több forrásgyűjtemény vár feldolgozásra s igen jelentékeny monográfiáink is vannak. Ujabbán is mind jobban nő az érdeklődés iránta s kisebb-nagyobb tanulmányok megjelenése elég gyakori. Hanem mennyi még a kiadatlan, fel sem kutatott forrás s hol késik még mindig egyházunk pragmatikus története?

A gyakorlati theologia műveléséről, kivált a predikáció irodalomról nem panaszkodom, abból még engednék is el, mert idestova túltermelés lesz konstatálható; hanem annál élelkebben kell hangsúlyoznom egy új bibliafordítás, új énekes és liturgikus könyv kiadásának szükségét, legfőként pedig a vallásos népies irodalom megteremtését, mert hogy ez még mindig nincs, annak már eddig is sok kárát vallottuk, holott ettől a jövőre nézve nagyon sokat remélhetnék.

Összegezve már röviden a jelenről mondottakat: tudományos theologiai könyvirodalmunk, mely a mai kor követelményeit kielégíthetné, csak annyiban van, a mennyiben egyes szakokban legalább egy szerzőre tudunk hivatkozni; de azt, hogy ez irodalom-számban elmegetne s hogy a csak hazai termékekre szorított theologusoknak s lelkészeknek a minimális szakképzettséget is megadhatná, kétségbe kell vonnom.

Vajjon mi ennek az oka? Ha őszinték akarunk lenni magunk iránt, — s pedig, hogy a baj gyökeresen gyógyítható legyen, bele kell nyúlni a fájó sebbe, — meg kell ismernünk, hogy főként magunkban van a hiba s leginkább a következő három ok eredményezi ez eredménytelenséget.

Első a mi példabeszédszerű szegénységünk. Az egyes, ki meg van áldva tehetséggel, buzgósággal; ki megszerzte a kellő ismereteket is, hogy azok alapján hivatott munkása legyen a tudományos theologiai irodalomnak, — s ez illel főként theologiai tanárainkra, — nincs abban az anyagi helyzetben, hogy tanulmányainak eredményét az iskola által feltételezett s korlátozott határokon túl világoltassa. Valami olyan társulat vagy egyesület-féle pedig, melyben a tehetősebbek azzal, a mivel meg ők bírnak, segítnék elő az ily művek létrejöttét, nálunk nincs, meg nem él; ha van is, meghalt a mi familiáris nyavalyánkban: a közönyben. És ez már nagyobb baj az előbbinél, mert azon még hitbuzgó, filléreiket összerakó, lelkes egyháztagok régi protestáns módon tudhatnak segíteni, de ez ellen nincs orvosság sehol, olyan halálos betegség ez, a min nem segít a világ összes doktora.

Nézzük csak meg figyelmesen a mindjárt elmúló évtizedet, nem azt tapasztalhatjuk-e, hogy a közöny, kivált a tudományos theologia iránti közöny annyira hatalmába kerítette az egyház ama tagjait, kiknek anyagi segedelmé nélkül semmi irodalmi mozgalom sikeresen meg nem kezdődhetik, annyira érzéketlenné tette még jobb módú lelkészeink nagyobb részét is, kiknek pedig a pártolás erkölcsi kötelességük volna, hogy a legáldásosabb kezdet is meghalt még bőledejében, a mi theologiai irodalmunk kifejlését újra hosszú időre visszavetette. Em-lítsek-e egyebet a prot. egyesület könyvkiadó vállalatánál, mely valóban hézagpótló s bárhol számot tevő művekkel kezdé irodalmunkat gazdagítani s két évtizedet sem érve, a Zsilinszky kiváló művét alig tudja befejezni? Nem visszhangzik-e még fülünkben a Kovács Ödön keserű panasza, hogy a Keresztes életét felemészített nagy művet esetleg német nyelven kell kiadnia? Bizony, uraim, ez a mi bűnünk, ez a mi szégyenünk! Irodalmunk szegénységét főleg az a rút közöny és világba me-

rültség okozza, mely lelkészi karunk egy fizetésre és számra tekintélyes részéről harapódzott el a hívek többségére.

Kiss Ferencz.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

Utóhangok az esztári lelkészválasztáshoz.

(Folytatás.)

Annak kitüntetésére, hogy mily mértékben folyt be a Biber József kijelölésébe a választó egyház kívánsága, tisztelettel mellékelem a „Debreczen“ című lap f. évi 190-ik számát, melynek épen ez ügygel foglalkozó egy cikke, mely alá „egy esztári lelkészválasztó“ van írva, ily címet visel: „a z egyházi önkormányzat sérelme“. (Ugyanez a cikk a beküldő neve elhallgatásával a Debreczeni Ellenőr cz. lap f. évi 191. számában is megjelent).

Ha mindjárt a szerkesztő — bizonyára az illető beküldőtől nem kért — őszinte nyíltsága folytán elől közölték beküldő levélből megtudjuk, hogy a cikk beküldője s így kétségtelenül írója is Szunyogh Szabolcs esztári közbirtokos úr, még ha nem keressük is a jogtalanul kijelölöttét őt egybekötő érdekeltiséget, azt hiszem, fényt láthatunk vetve azon óhaj honnan eredésére, mely Biber Józsefet a törvény és szabályok jól-rosszul értelmezésével minden áron a jelöltek között akarta látni. E cikkekre, mely az Idvezítő szavai szerint csodálatosan megszüri a szunyogot, a tevét pedig elnyeli, — Mát. 23: 24., mely nem resteli a gúny indokolatlan s ez ügyben sokszorosán visszatevő fegyverét is villogtatni — én természetesen semmit nem feleltem ott, hol talán az az illető részéről váratott; nem feleltem, mert ezen függőben levő ügynek valódi bírát nem a már politikai pártok szerint osztályozható lapok közvéleményében, hanem az egyházi hatóságokban hiszem, tudom és ismerem; nem továbbá azért, mert az ily szenvedély által vezetett hírlapi feleselgetésből nem csak az emberre, hanem a hivatalnokra is szokott bizonyos szenny tapadni s ha már egyéniséget is tisztán megőrizni kötelességem, kétszeres kötelességem megőrizni azt a hivatalt, melyet bizalom nyújtott becsülettel, hogy azt tisztán, mocsoktalanul s becsülettel adhassam vissza azoknak, kiknek bizalma nekem adta, kiknek bizalmával játsszani képes nem vagyok.

Itt azonban — szoros egybefüggésben levén a tárggyal — foglalkoznom kell a cikkel, illetve annak hivatalos eljárásom alaposágát tagadó, azt törvénytelennek nyilvánító részével.

Tiltakoznom kell a fentebb már hivatolt szabályok jól értelmezésével azon felfogás ellen, hogy valakinek két lelkész-képességi bizonyítványa úgy bíraltassék meg, mint azt a Biber jogosultsága kieroszakolása céljából a cikkíró megbírálni akarja, hogy t. i. a két bizonyítvány egymás mellé tétetvén, számoltassék össze, hogy a két bizonyítványban együtt hány a kitűnő és hány a jeles s a többségben levő osztályjegy adja meg az általános osztályjegyzéket. Hiszen az két, külön alkalmossal tett vizsgáról nyert bizonyítvány s mindenik vizsga teljesen önálló s mindkét vizsga alkalmával önállólag adatnak az osztályjegyek is. De ha az elbírálásnak a cikkíró által ajánlt módját elfogadjuk, akkor jogosan követelhetjük azon

veszedelmes dolgot is, hogy a tantárgyakat is osztályozzuk érték, fontosság vagy nehézség szerint s ez esetben a cikkíró védecze részére aligha mindenben kedvezőleg üt ki az eredmény.

Az 1886. évi aug. 9—12. napján tartott egyházker. közgyűlés 279-ik, a cikkíró által Biber jelöltetése igazolására idézett eme határozata: „az egyházm. lelkészjelölő bizottságok jogkörébe tartozik a lelkészi bizonyítványok és oklevelek tárgyában esetről esetre határozni és ítélni“, — aligha adja a jelölő bizottságoknak azon jogot, hogy akárkit akárhova és minden szabály nélkül, vagy magok által céljokhoz képest rögzített szabály szerint jelöljenek.

Azok, melyek az általam alkalmazott eljárás jogtalanságának s törvénytelenységének kimutatására a cikkben felhozatnak, csak a mi egyházi törvényeinket lényegében nem ismerők félrevezetésére lehetnek jók s a fentebbiek után velők bővebben foglalkozni nem érdemes. Ilyen a többek közt az is, hogy nekem a megerősítést csak akkor lett volna jogom megtagadni, ha a választás tényénél elkövetett visszaélésekről értesültem.

A mi a jelölteknek az általam az egyházzal közölt levél szövege szerinti templomi kihirdetését illeti, ez ha megtörtént, nem az én útasításomból történt; a ki tette, maga fejtől tette; különben véleményem szerint vele törvényt nem sértett.

Az ellen, — mit a cikkíró úr állít, — hogy az esperes semmi a jelölő bizottságban s a bizottság 6 tagja határozata előtt — még ha szabályellenes is az — némán meghajolni tartozik, tiltakoznom kell az esperesi hivatal nevében, melynek kezében törvényünk egy egyházmegye kormányát felelősség mellett összpontosítja. S e felelősség eskün alapszik, nem úgy, mint a lelkészjelölő bizottságé.

A cikkíró a megválasztott Biber József választásra jogosultságát azzal indokolja, hogy őt nem indokolatlan protekció, nem is kitűnő papi bizonyítványai ajánlották az esztári egyháznak; hanem igénis ajánlotta s ajánlja neki azon bizonyítvány, melyet 3 évet meghaladott lelkészi működése írott tele kitűnővel s melyet az egyhangú közvélemény látott el hiteles pecséttel. Erre csak az a felelet, hogy az így körül írt, gyakorlati jó sikert a létező szabályok az öt évi szolgálat mellett is megkívánják.

Egyetlen dologra kell még felelnem s azzal e hosszúra nyúlt, de az ügy teljes tisztára hozatala érdekében nem rövidíthetett előterjesztésemet berekeszthetem.

A választás ellenőrzésével megbízott küldöttség által felvett jegyzőkönyvben Szunyogh Szabolcs egyháztag óvást emel az ellen, hogy Biber J. bár a jelölő bizottsági jegyzőkönyvben második helyen említettik, neve mégis az utolsó helyen olvastatott fel. Erre nézve tisztelettel csak annyit említek meg, hogy sorrend szerinti kijelölés nem történt. Igaz, hogy Biber mint 2-ik helyen pályázó, 2-ik helyen jelöltetett; de miután egyedül ő volt, kinek jelöltetése ellen kifogást tettem, azzal, hogy a jogosan jelöltek után tettem nevét, nem látom át, miért követtem volna el törvényteleniséget; ezt tennem kellett a jelölésben történt különbség kitüntetéséért. Egyébiránt e dologban sajátos, hogy Szunyogh Szabolcs úr hol látta a lelkészjelölő bizottság jegyzőkönyvét, holott az nyilvánosságra hozva nem volt?

Ezek után pedig tisztelettel kérem, hogy eljárásomat helyben hagyni s habár az esztári lelkészválasztás maga kifogástalanul folyt is le, de mivel szabályellenesen jelölt egyén választatott meg, s így e választás a szabályellenes választások

közé tartozik, a választást megsemmisíteni s a most megválasztott Biber Józsefet az új választásból kizárva, a szabályszerűen jelölt 4 egyén közt újabb választást elrendelni méltóztassék.

Megkülönböztetett tisztelettel

Kabán, 1888. okt. 4.

II.

Kivonat a debreczeni ev. ref. Egyházmegye 1889. áprilho 11-én tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből.

5. szám.

Előterjesztetett, hogy a halálozás folytán megürült esztári lelkészállomás betöltésére vonatkozólag a törvény és szabályok Esperes és egyház által kifogástalanul megtartása után megejtetett a jelölés, mely ellen azonban a lelkészminősítési szabályokra s egyházkerületi határozatokra hivatkozással Esperes azonnal óvást tett, kijelentvén, hogy a lelkészjelölő bizottság 6 tagja által kijelölt Biber József kijelölését szabálytalanul tartván, ahhoz nem járulhat, sőt ha esetleg megválasztatnék, a consensus kiadását az ügynek, mint szabályellenes választási ügynek, törvényes elbírálásáig meg fogja tagadni. Az 1888-ik év szept. 30-án megejtetett, esperes és gondnok által kiküldött választási elnökök alatt, a lelkészválasztás is, és pedig teljes rendben és kifogástalanul, egyhangúlag megválasztván Biber József b.-újfalui s. lelkész. E választás után a megválasztott részére Esperes úrtól a választó egyház által a consensus kiadása megkérletett, de az Esperes annak kiadását a jelölés szabálytalanságának alapján megtagadta. Ez előterjesztés után szóbelileg előadott indítvány által azonnal felvetetett az illetékességi kérdés, hogy t. i. ez ügyben határozathozatalra az egyházmegyei közgyűlés-e illetékes, vagy az elbírálás végett a bírósághoz teendő?

Hosszas és beható tanácskozás után, mely alatt Esperes részéről több ízben nyomatékkal hangsúlyozva lett, hogy ezen ügy, mint szabálytalan lelkészválasztásra vonatkozó, az egyházi törvény értelmében a bíróság elbírálása alá tartozónak tekintendő, az elnökség által szavazás rendeltetvén el, 37 szavazattal 11 ellen, kimondja az egyházmegyei közgyűlés, hogy az ügyet közigazgatási ügynek tartván, magát a határozathozatalra illetékesnek tekinti. Ezen illetékességi kérdésben hozott határozat ellen Esperes úr a főtiszteletű egyházkerületre felelbezését azonnal kijelenté. Minek folytán e jegyzőkönyvi szám az esztári lelkészválasztásra vonatkozó ügyiratok kapcsán a főtiszteletű egyházkerületre felterjesztetni rendeltetik.

6. szám.

Az esztári, Esperes által szabálytalanul tartott s mint ilyen, meg nem erősített lelkészválasztás tárgyában az előző számban foglalt illetékességi kérdésben hozott s Esperes által megfelelbeezett határozat után felvetetvén azon kérdés: ha vajjon az ügy az egyházmegyei közgyűlés által érdemileg tárgyalassék-e, avagy az egyházkerületnek az illetékességre vonatkozó határozata várassék be,

a közgyűlés 30 szavazattal 16 ellen az ügy érdemileg leendő tárgyalását határozatilag kimondja.

7. szám.

Érdemileg tárgyalás alá vétetvén az esperesi consensus megtagadása miatt függőben levő esztári lelkészválasztás ügye, miután az Esperes által szabálytalanul tartott és jelzett jelölésre vonatkozó lelkészjelölő bizottsági jegyzőkönyv s az erre Esperes által írásban benyújtott s mert az ügy ő általa bíróság elé tartozónak tekintetik, a bírósághoz címzett előterjesztése

felolvastattak, — miután többek részéről a consensus kiadására vonatkozó határozat meghozatala sürgettett, — s miután az eredetben Gyulay László b.-újfalui lelkész által szerkesztett s benyújtott, de ő általa visszavett s Kovács József debreczeni képviselő által magáévé tett következő indítvány terjesztett be: „Minthogy a lelkészjelölő bizottság az 1886. aug. 9-től 12. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 279. számú végzése szerint felhatalmaztatott s illetőleg jogkörbe tartozónak mondatott ki a lelkészi bizonyítványok és oklevelek tárgyában esetről-esetre határozni és ítélni, — minthogy az egyházi törvény 192. §-a szerint a lelkészjelölő bizottság minden az érdekeltektől vagy egyházmegyétől eredő útasítás nélkül, sőt annak kizárásával végzi teendőjét, — minthogy a törvény 214. §-a által kiszabott határidőn belől vád be nem adatott, — végre, minthogy az egyházi törvény 204. §-a szerint az esperes az engedély megtagadásáért az egyházi közhatóság irányában mindenkor felelős s a 43. §. b) pontja szerint az egyházmegyei gyűlés tárgyai közé tartoznak a lelkész- és tanítóválasztási és bekebelezési ügyek“, — ezen indokok alapján mondja ki az egyházmegyei közgyűlés, hogy az 1888. szept. 30-án Esztárban lefolyt lelkészválasztást az egyházi törvény 204. §-a értelmében érvényesnek elismeri s nt. Esperes urat felhívja, hogy beleegyezését a választott lelkész meghívására adja ki, — — annak szüksége állott elő, hogy az egyházmegyei közgyűlés 1) határozza el, akarja-e a consensus kiadását, igen vagy nem, 2) elfogadja-e a Kovács József által magáévé tett indítványt, igen vagy nem?

Ez értelemben elrendeltetvén gondnok által a szavazás s az első kérdésre 32 igen és 14 nem, a második kérdésre ellenpróba nélkül 28 igen szavazat esvén: egyházmegyei közgyűlésünk a consensus Esperes úr által leendő kiadását s a fenti jegyzőkönyvbe vezetett indítványt szavazattöbbséggel elhatározza, illetve magáévé teszi. Mely határozat ellen Esperes úr felebbezését azonnal kijelentvén, jelen jegyzőkönyvi szám az előző számok pótlásául s az ott már felterjesztett ügyiratokkal a főtiszteletű egyházkerületre felterjesztetni rendeltetik.

Dávidházy János,

debreczeni ev. reform. egyházmegyei esperes.
(Vége köv.)

K ü l f ö l d.

A németalföldi ref. gyülekezet Elberfelden. *)

Külföldön létem alatt több oldalról sok szép és dicséretes dolgot hallottam az elberfeldi németalföldi ref. gyülekezetéről, voltak, kik „minta“ egyháznak is nevezték. Nem csoda azért, ha felébredt bennem is a vágy, látni és tanulmányozni az itteni

*) Forrásaim: „Lebensskizze von Dr. Hermann Friedrich Kohlbrügge, weiland Pastor der niederländisch — reformirte Gemeinde zu Erberfeld“. Megkezdve Wichelhaus J. — kiegészítve dr. Böhl E. által. 1884. — „Bekennniss-Schriften und Formulare der n. r. Kirche in Elb.“ előszava. II. kiad. 1882. — „Dr. Kohlbrügge Frigyes Hermann emlékezete“ Rácz Károlytól. Megjelent a „Magy. Prot. Egyh. és Isk. Figyelmező“ VI. éf. 7. füz.-ben. Utóbbi szerző írt még e gyülekezetéről a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ 1869-iki évfolyamában, de ezt nem tudtam megszerezni.

egyházi életet. A mult karácsonyi vakációban vágyam valósult is, a mennyiben Künzli Gyula lelkész úr szíves meghívására ellátogattam Elberfeldre. Nem tagadom, hogy a hallottak után sokat vártam ez úttól s annyival nagyobb örömmel konstatalom most, hogy várákosásban nem is csalódtam. Sok jót láttam, tanultam és tapasztaltam. Bár ez egyház régebben (1869.) ismertette volt már egyik nagyérdemű lelkészünk által, de én sem állhatom meg, hogy ne írjak róla, azt hiszem, minket, fiatalabbakat is érdekelni fog ez. Előbb rövid történetét adom elő s aztán egyházi életéről fogok szólni.

I.

Elberfelden az unió előtt a reformátusoknak virágzó egyházuk volt, hasonlatos a hegyen épített városhoz. Míg a racionalismus és az Isten ígéjének kevésre becsülése a templomokat Németországban csaknem mindenütt üresekké tévé és a hit világát kioltá: addig Elberfelden és környékén oly gyülekezetek állottak fenn, melyekben a tiszta és egészséges tudomány predikálása a templomokat szorosán megtölté. Kölcsönös szeretet, egyetértés és béke honolt itt mindenütt. Azonban jött az 1835-ik év, mely az elberfeldi egyháznak is megzavarta nyugalomát, feldúlta békéjét úgy annyira, hogy a vége szakadás lett. Az állami, még inkább az egyházi főhatóság ez évben kezdé meg az állami ágendának a rajnai egyházakba való bevitelét s hol ellenszegülésre talált, ha kellett, az erőszaktól sem riadt vissza. Rossz püspök bízott meg a keresztülvittel, kinek, mint a rajnai provincia kedvencének működése a legjobb eredménnyel kecsegtetett mindenkit. Elberfelden jövételének és missiói céljának híre jel volt az ellenzéki mozgalomra. A gyülekezet rég időktől fogva használt formuláiról és „egyszerűen szép istenitiszteleteről“ való lemondást egynek vévén confessió-változtatás — sőt hithagyással, az új ágendának a leghatározottabban ellene nyilatkozott. Midőn azonban a különben szelid és szabadságszerető megbízott a többször megújuló tiltakozás dacára sem engedett, sőt, mint egy inquisitor kényszereszközökhöz nyult s az ellenszegülő lelkészeket hivatalvesztéssel fenyegette, kezében lévén már a felhatalmazás is, — az egyháztanács nem nagyszámú többsége, engedve a nyomásnak, beleegyezett az újításba, de az ajánlott dolognak csakis minimumát volt hajlandó elfogadni. Így jött létre a kis liturgia, melyből a karének és a responsorium elhagyatott. Ez aztán, mint „Abschlagssumme“ acceptáltatott is, hanem általa a nyugalom távolról sem tért vissza az egyházba. A kisebbségben maradt párt az újításban egy a szabad egyházba betolakodott idegen uralom jelét látván s úgy gondolkodván, hogy a református liturgiával együtt a református egyház is elnyeletik, szilárdan állott az ősi örökség mellett, midőn pedig látta, hogy az engedékenyek csakugyan meghajolnak, a végső lépésre határozta el magát. 1835. decz. 7-én ugyanis 8 gyülekezeti képviselő és 18 egyháztag ünnepelesen protestált, kijelentvén, hogy a református hitvallás és egyházalkotmány, a református isteniszteleter rendjének jogai, tulajdonságai, úgy a mint ezek Clévében, Jülichben, Bergben és Markban régóta fennállottak, méltó és tiszteletteljes formájukban és mivoltjukban ezután is fentartandók. Hanem ekkor már a lelkészek s a gyülekezet jó része meg lévén nyerve az ágendának és uniónak, tiltakozásuk, mint kiáltó szó hangzott el a pusztában, sőt azon tapasztalatra kellett jutniok, hogy egészen el vannak hagyatva, templom, prédikáció, isteniszteleter nélkül szűkölködnek, ehhez járul még, hogy az egyházi

vagyomból is ki lettek zárva. E külső veszély mellett még nagyobb, belső veszély is fenyegette őket, a mennyiben csecsemők kereszteleetlenül maradtak, mert a régi formula, melynek hitvallására kívánták gyermekeiket kereszteltetni, hatályon kívül helyeztetett, a növendékek vallásos oktatásban nem részesültek, a nagyobbak hulladoztak, mert hiányzott a közös istentisztelet általi összetartás, a prédikált íge általi tanítás s az úrvacsoránál való egyesülés; hovatovább haladt az idő, annál élénkebb lőn a veszély érzete. Ily körülmények között pásztor után óhajtozott az árván maradt nyáj. Figyelme egy, Hollandiában és a Rajna vidékén már ekkor nem csekély feltűnést keltett férfúra irányult. E férfiú Dr. Kohlbrügge Frigyes Hermann volt. Legyen szabad itt élete előbbi szakáról röviden megemlékeznem.

Fogarasi Bálint.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Az 1888—89. tanévet bezáró vizsgálatok rendje a debreczeni ev. ref. főiskolában. Junius 17-én reggel 8 órakor hálaadó istentisztelet a főiskolai oratoriumban. A) A theologiai akadémiában. Junius 17-től kezdve az I—IV. éves hittanhallgatók párbeszédi zárvizsgái az illető előadások rendes óráin és tantermeiben. 27-től a II. éves hittanhallgatók alapvizsgálati. B) A jog- és államtudományi karnál. Junius 23. déli 12 óráig az alap- és államvizsgálatok iránti kellően felszerelt folyamodványok beadandók az igazgatósághoz. 24-től kezdve alap- és államvizsgálatok a főiskolai gyűlésteremben. C) A főgymnasiumban. Május 18-án a VIII. osztálybeli magántanulók vizsgálata. 20-án a VIII. osztály közvizsgálata a maga termében. 21—25-én érettségi írásbeli vizsgálat. Junius 16-án d. e. vizsgálat a francia nyelvből és gyorsírásból, d. u. 5 órától az V—VIII. osztály, d. u. 6 órától az I—IV. osztály vizsgája a testgyakorlatból a nyári tornahelyiségben. 17-én d. e. az I. a) osztály, d. u. az I. b) osztály vizsgája az oratoriumban, d. e. a II. a) osztály, d. u. a II. b) osztály vizsgája a VIII. oszt. tantermében. 18-án d. e. a III. a) osztály, d. u. a III. b) osztály vizsgája az oratoriumban, d. e. a IV. a) osztály, d. u. a IV. b) osztály vizsgája a VIII. oszt. tantermében. 19-én egész nap az V. osztály vizsgája a VIII. osztály tantermében, egész nap a VI. osztály vizsgája az oratoriumban. 20-án egész nap a VII. osztály vizsgája az oratoriumban. 21—22-én az I—VII. osztálybeli magántanulók vizsgái. 24—29-én egész nap érettségi szóbeli vizsgálat. Az énekvizsgálatok minden osztályban a többi tantárgyakkal együtt tartatnak. A közvizsgálatok a kitüntetett kivételekkel d. e. 9, d. u. 4 órakor kezdődnek. D) A tanítóképző intézetben. Jun. 24—25-én az I—IV. osztály vizsgái d. e. 9, d. u. 4 órától. Debreczen, 1889. május hóban. A főiskolai igazgatóság.

Adakozás a debreczeni főiskolai tápintézet részére. (VIII-ik közlemény). Pancsovai egyház 3 frt 50 kr, udvarii egyház 28 frt 27 kr, nagykállói egyház 17 frt 14 kr, máramaros-ugocsai egyházmegye 15 frt 08 kr, margittai egyház 2 frt, Szathmári

Sándor lelkész 1 frt, Dobó Gyula tanító 1 frt, nagykarolyi egyház 13 frt 15 kr. A mai napig a kezemhez küldött adományok összege 1065 frt 43 krajczárt teszen. Debreczen, 1889. máj. 27. Róza Sándor, főiskolai háznagy.

Károli Gáspár emléke. Ujabban a következő adományok jöttek be hozzám e célra: Kósa Dániel olesva-apátii lelkész a síremlékre 1 frt; Kiss Antal segédlelkész 5 frtot gyűjtött Darvason, mely a két célra egyformán osztatik fel; Lévai Mihály lelkész pedig Berettyó-Szt-Mártonban 2 frtot gyűjtött, melyből 50 krt a síremlékre, 1 frt 50 krt pedig a szellemi emlékre szánt. Bejött eddig hozzám a síremlékre 55 frt 50 kr, a szellemi emlékre 48 frt, együtt 103 frt 50 kr, mely összeget takarékpénztárba helyeztem. Debreczen, 1889. május 31. Csiky Lajos.

Az idők jele. Az Európaszerte terjedő ultramontanizmusnak egyes országok és népek törvényei ellen intézett kisebb-nagyobb támadásai és torzsalkodásai — úgy látszik — hazánkban is megkezdettek. Az eset következő: Megyénk egyik városában a fiatal kath. pap egyre-másra szedi a reversálisokat, a vegyes házasságban élőket mindenkoron — még a halál legszomorúbb látogatásai között is — lelkiismeretükben háborgatja, a vegyes házasságból szülöttek családját összevesziti, saját templomába terelteti, elanyakönyvezi, a nála megjelenő vegyes vallású jegyesek s tanúik előtt a prot. fél vallását gúnyosan kétszer kettő ötnök nevezi stb. stb. Az ilyféle üzelmeket végre megsokalván az ottani egyik prot. lelkész, s miután a békés és barátságos kiegyenlítés minden útait megkísérelvén, azok épen semmit nem használtak arra nézve, hogy a prot. apának alattomban elkeresztelt s anyakönyvezett fiát a törvény értelmében a prot. anyakönyvbe leendő bevezetés végett átküldethesse: végre az illető kath. papot beperelte. — A b.-csabai kir. járásbíróság máj. 20-án tárgyalta ezen sérelmes ügyet. A kath. pap nem jelent meg, de egy beadott védekező írátaiban a tényt mintegy kérkedve beismeri s okadatolja is azzal, hogy Magyarország vallásügyi törvényei nem tartoznak a róm. kath. vallásra, mert a róm. kath. egyház nem tartozik a bevett kerfelekezetek közé, mivel az ő, örökölt, uralkodó, egyedül üdvözítő! Valóban nem tudjuk, minek nevezzük az ilyen mondásokat. A kir. járásbíróság is — úgy látszik — nem igen vette tekintetbe az illető vádlott okadatolását, mert elítélte őt: 5 napi börtön, 30 frt bírság, 6 frt költség s a visszatartott anyakönyvi adatnak 15 nap alatt végrehajtás útján leendő átküldésére. Vádlott ad-invisis apellált. Kíváncsiak vagyunk, vajjon a kir. tábla engedi-e még tovább is lábbal tapodtatni az ország szentesített törvényeit?! — Igy olvassuk ezeket a „Békésmegegyei Közlöny“ május 26-iki számában.

Találkozás tíz év után. Révész Kálmán pápai theologiai tanár emlékezteti osztálytársait, kik vele együtt 1879. junius havában a debreczeni református főgymnasiumban tették le az érettségi vizsgálatot, hogy közös megállapodásuk szerint ez év jul. 1-én jelenjenek meg a debreczeni főiskola gyűléstermében.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

Az érmelléki ev. reform. egyházmegyébe kebelezett érsemjéni ev. ref. lelkészi állomásra, — a mely a jövő 1890-ik év ápril 24-ik napján leszen elfoglalandó, — pályázat hirdettetik.

A lelkészi állomás készpénzben, a gyülekezet tagjai által adandó rozsterményben, szolgálmány és faváltságban, 24 hold, közvetlen a község mellett 4 fordulóban levő jó minőségű földben és palástdíjakban 950 forintra értékelhető; és így 2-ik osztályú.

A felszerelt kérvények ezen állomás elnyerhetéséért, a f. évi juniushó 19-ik napjáig, nt. Szöke János ev. ref. esperes úrhoz Ér-Mihályfalvára (Biharmegye) adhatók be.

Debreczen, 1889. május 28.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegyében levő tekeházai egyház lelkészi állomására, melynek évi javadalma, az egyházmegye értékelése szerint: 450 frt, mely életneműből, szolgálmányokból, föld terméséből, széna- és fafízetésből kerül ki.

Az első évi jövedelem fele, a gyámintézeti szabályok értelmében, a gyámpénztárt illeti.

A kellően fölszerelt pályázati kérvények nt. Csernák István esperes úrhoz Tamás-Varaljárja — Ugocsamegye, u. p. Batarcs — juniushó 20-ig küldendők.

Kelt Debreczenben, 1889. májushó 27.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat.

A szatmári ev. ref. egyházmegyébe kebelezett zsarolyáni ev. ref. lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

A lelkészi állomás terményekben, fafizetésben és földben 350 forintra értékelhető és így IV-ed osztályú.

A felszerelt kérvények ezen állomás elnyerhetéséért, a f. évi junius 16-ik napjáig, nt. Kiss Áron esperes úrhoz Porcsalmára küldendők.

Kelt Debreczen, 1889. május 27.

Révész Bálint,
püspök.

PÁLYÁZAT.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület pápai főgymnasiumában megüresült természettani tanszékre pályázat nyittatik.

Évi javadalom 1200 frt, azaz ezerkétszáz forint, melyből 300 frt lakbér. Ötödéves pótlék az 1887-iki székesfehérvári egyházker. gyűlés jegyzők. 92. sz. alatt körvonalozott módozattal.

Előadandó: természettan, a főgymnasium VII. és VIII. osztályában (4—4 óra) heti 8 órán, tanítóképezdében heti 4 órán, ábrázoló mértan az I. és II. osztályban (3—3 óra) heti 6 órán, és még heti 2 órában valamely rokon tárgy tanítása. Összesen: 20 óra.

A pályázati kérvényhez melléklendők: a) keresztlevel, b) erköcsi bizonyítvány, azon időtől kezdve, midőn iskolai tanfolyamát bevégezte, c) a jelzett tanszakra vonatkozó tanári oklevél, d) szolgálati bizonyítvány, e) orvosi bizonyítvány a testi épség igazolására.

Pályázó csak ev. ref. vallású lehet; megválasztása esetén jogos, egyszersmind kötelezett tagja lenni a tanári nyug- és gyámintézetnek; székét szaktudományára vonatkozó értekezéssel tartozik elfoglalni az 1889—90. tanév megnyitásakor.

A kellőleg fölszerelt pályázati kérvény 1889. junius 25-ig mélt. és főtiszt. Pap Gábor püspök úrhoz küldendő Rév-Komáromba.

Kocs, 1889. május 28.

László József,
főisk. e. gondnok.